

ДОПРОФІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ

В.Г. МАТВІЄНКО

Україна, м. Мелітополь, Мелітопольська гімназія №5

У реформуванні середньої освіти в Україні в даний момент найактуальнішою проблемою є впровадження профільного та допрофільного навчання. Законодавче закріплення профільності старшої школи в Україні є прогресивним кроком у напрямку забезпечення її варіативності, широкої диференціації та індивідуалізації навчання, відповідності змісту освітнім запитам і інтересам учнів.

На відміну від поглибленого, профільне навчання дозволяє учням вибрати не один – два предмети, а конкретну пріоритетну галузь для більш глибокого вивчення, панування групи, циклу, сукупності предметів на взаємодоповнювальній і підтримуючій основі, які часто забезпечують понятійним апаратом, методами і засобами вивчення один одного [2, с.3].

На сучасному етапі розвитку шкільної економіки пріоритетного значення набуває поняття економічної компетентності, яка сприяє формуванню в учнів активної життєвої позиції, готовності постійно навчатися, бути готовими до реалій ринкової економіки.

Повноцінна реалізація профільного навчання економіки, що передбачає істотні зміни в змісті навчання і формах роботи зі школярами, доцільна на старшому ступені школи (10-11 класи).

Допрофільна підготовка – система педагогічної, психолого – педагогічної, інформаційної та організаційної діяльності, яка допомагає визначенню учнів старших класів основної школи відносно обираємих ними профільних напрямів майбутнього навчання та широкої сфери послідуєчій професійної діяльності (в тому числі у відношенні вибору профілю та конкретного місця навчання на старшій ступені школи або інших шляхів продовження освіти). Поняття «допрофільна освіта» - є новим для вітчизняної педагогічної науки і практики. Вперше воно з'явилося та «набуло права» в Концепції профільного навчання в старшій школі.

Згідно концепції допрофільна підготовка здійснюється у 8 – 9 класах з метою професійної орієнтації учнів, сприяння у виборі ними напряму профільного навчання у старшій школі. Форми її реалізації – введення курсів за вибором, поглиблене вивчення окремих предметів на диференційованій основі.

Основна функція курсів за вибором – профорієнтаційна. Вимоги до організації вивчення курсів: достатня їх кількість для визначення напрямку профільного навчання; поступове введення за рахунок годин варіативного освітнього компонента; поділ класу на групи, однорідні за підготовленістю та інтересами учнів. Поглиблене вивчення предмета, крім розширення і поглиблення змісту, має сприяти формуванню стійкого інтересу до предмета, розвитку відповідних здібностей і орієнтації на професійну діяльність, де і використовуються одержані знання. Поглиблене вивчення здійснюється або за спеціальними програмами і підручниками, або за модульним принципом – програма загальноосвітньої школи доповнюється набором модулів, які поглиблюють відповідні теми. Допрофільна підготовка має здійснюватися також через факультативи, предметні гуртки, наукові товариства учнів, Малу академію наук, предметні олімпіади, кабінети профорієнтації.

Основна ідея допрофільної підготовки – створення освітнього простору, яке сприяє самовизначенню учнів середнього ланцюга школи через організацію курсів за вибором, інформаційну роботу та профільну орієнтацію.

Головні завдання допрофільної підготовки:

- розвиток широкого спектру пізнавальних та професійних інтересів, освітніх компетенцій, які забезпечують успішність в майбутній професійній діяльності;
- виявлення інтересів, нахилів та здібностей учнів; формування практичного досвіду в різних сферах пізнавальної та професійної діяльності, орієнтованого на вибір профілю навчання в старшій школі;
- надання психолого – педагогічної допомоги при придбанні учнями уявлення про життєві, соціальні цінності, в тому числі, пов'язані із професійним становленням;

Ефективність допрофільної економічної освіти вимагає налагодження дієвої діагностики рівня навчальних досягнень учнів основної школи, профконсультаційної психодіагностики з метою визначення професійних інтересів і якостей школярів для створення однорідних за підготовленістю та інтересами мікроколективів (класів, груп) [1].

В умовах профільного навчання старшокласнику потрібно зробити життєво важливий вибір. В той же час відомо, що дев'ятикласники мають серйозні труднощі при виборі профілю навчання в старшій школі. Дуже часто вони роблять свій вибір під впливом випадкових факторів. Наприклад, за компанію із товаришами, або за радою дорослих, які переоцінюють можливості дітей. Іноді школярі попадають під вплив засобів масової інформації та суспільних стереотипів. Саме тому головна ціль

допрофільної підготовки – *формування у дітей здібності робити усвідомлений вибір подальшого профілю навчання*. Школярі повинні вміти об'єктивно оцінювати свої здібності к навчанню по різних профілях, здійснювати вибір профілю, який співпадає із здібностями та інтересами, бути готовими докласти зусиль для отримання якісної освіти [5, с.74].

На етапі допрофільної підготовки із економічної освіти важливо створити умови для випробування учня в різних видах навчальної діяльності, яка має здійснюватися на діагностичній основі і мати за мету не лише виявлення професійних орієнтацій учнів, переважних схильностей в різних галузях знань, але й формування інтересів, потреб, самомотивованого, самостійного навчання як усвідомленої навчальної діяльності. Ця діяльність має знайти більш розгорнуті форми в старшій школі. На цьому етапі важливою стане своєчасна оцінка комплексу індивідуальних особливостей підлітка з погляду його готовності до успішного навчання за певним профілем, попередження дезадаптації в умовах виникнення навчальних труднощів і стресів, пов'язаних зі спілкуванням у новому колективі. Важливо досягти усвідомлення учнем себе як суб'єкта вибору профілю навчання.

Існують певні особливості основних компонентів допрофільної підготовки: елективних курсів (предметних та орієнтаційних), інформаційної роботи та профільної орієнтації, а також різні організаційні моделі допрофільної підготовки (на базі окремої школи або на базі муніципальної освітньої мережі).

Робота на муніципальному рівні по введенню допрофільної підготовки включає до себе:

- вивчення намірів у відношенні продовження освіти учнями восьмих класів та їх батьків;
- підготовку та розповсюдження «освітніх карт» муніципальної мережі, які мають зміст про навчальні заклади в даному муніципальному районі;
- розробка документального забезпечення допрофільної підготовки (нормативного, фінансового тощо);
- в значній частині міст допрофільна підготовка була організована на базі вже існуючих або тільки що зроблених освітніх мереж;
- в рамках освітніх мереж для більш ефективного проведення допрофільної підготовки потрібно виділити опорні школи, основними завданнями яких будуть наступні: координація дій окремих шкіл по організації допрофільної підготовки, розробка програм курсів за вибором (9 клас), формування міжшкільних груп для

відвідування курсів за вибором, підготовка вчителів для профорієнтаційної роботи з учнями, інформаційна та психолого – консультаційна робота з учнями;

- створення в муніципальних освітніх мережах координаційних органів, які дозволяють концентрувати інформацію по проведенню та аналізу впровадження допрофільної підготовки, проводити експертизу різних матеріалів по допрофільній підготовці (наприклад, програми курсів за вибором або матеріалів портфоліо);
- розробка муніципальних схем фінансування допрофільної підготовки;

На мій погляд, допрофільна підготовка буде проходити більш активно та ефективно в тих районах та містах, де вдається знайти для її організації додаткові резервні кошти, причому ці кошти, як правило, невеликі.

Під час організації допрофільної підготовки учнів дев'ятих класів можна виділити декілька основних проблем:

- загальноосвітній заклад, виходячи із власних ресурсів та можливостей, вирішити задачі по організації допрофільної підготовки в повному обсязі не може, тому потрібен координатор на рівні муніципальної мережі;
- організація допрофільної підготовки потребує підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (по розробці програм допрофільних курсів, впровадженню нових технологій, пов'язаних з їх реалізацією, забезпеченням психолого – педагогічного супроводження проектування учнями своєї освітньої траєкторії тощо);
- організація допрофільної підготовки передбачає відшліфування механізму фінансування курсів допрофільної підготовки;
- при введенні допрофільної підготовки потрібно визначити статус, роль, обов'язки методичної служби району (міста) по вирішенню проблем введення допрофільної підготовки та інтенсифікувати методичну роботу та роботу по підвищенню професійної компетентності вчителів, працюючих в класах, де проводиться допрофільна підготовка;
- при введенні допрофільної підготовки необхідно створення психологічного та інформаційного супроводження експерименту на місцевому та регіональному рівнях;
- при введенні допрофільної підготовки потребується проведення експертизи локальних актів освітніх закладів, регулюючих організацію та проведення допрофільної підготовки, на предмет їх відповідності сучасним освітнім вимогам [4, с.30-31].

Але, з огляду на вищесказане, є помилковим твердження, що концепцію допрофільної підготовки потрібно планувати к реалізації за один дев'ятий клас. Це нереально по декільком причинам. По-перше, вже пізно, серце та думки учня вже «зайнято»; по-друге, в сім'ї та в учня вже домінують кон'юктурні міркування; по-третє – освіта – трудний та життєво важливий процес, його потрібно реалізовувати так, щоб потім учень все життя отримував радість та задоволення від обраної професії, а не мучився від того, що дуже часто змінює роботу [3, с.47].

Тому потрібно ввести **пропедевтику допрофільного навчання економіки** починаючи із п'ятого класу, на необов'язкових, добровільних умовах і тільки за бажанням дитини. Пропедевтичний етап дозволяє диференціювати основний масив учнів у відповідності до їх потреби в різних варіантах допрофільної підготовки. Пропоную цей процес розділити на два етапи:

Перший етап (5 – 7 класи) – це етап формування профільних інтересів учнів. Навчання економіки на цьому етапі повинне показувати красу й силу економіки, її роль у різних областях людської діяльності, формувати пізнавальний інтерес і мотиви пізнання, а також сприяти свідомому вибору учнями рівня навчальної діяльності (достатній, середній, високий, творчий). На цьому етапі важливу роль відіграють різноманітні форми позакласної роботи з предмета: кружки, турніри, конкурси, олімпіади, вечори цікавої економіки.

Другий етап (8 – 9 класи) – це етап становлення профільних намірів. Тому тут ще більше значення має реалізація прикладної спрямованості економіки, різнорівневе вивчення курсу економіки, організація самостійної роботи учнів відповідно до їх індивідуальних нахилів. Позакласна робота з економіки повинна максимально сприяти професійній орієнтації учнів.

Основною метою цих етапів є досягнення усвідомлення учнем себе як суб'єкта вибору профілю навчання. Якщо підсумком діяльності середньої школи будуть мотиваційна, інформаційна та практична готовність школяра к вибору, то її роботу по допрофільному навчанню можна вважати успішною.

Література:

1. Концепція профільного навчання в старшій школі. Рішення колегії Міністерства освіти і науки України 25.09.2003 № 10/12-2 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.uazakon.com/document/fpart86/idx86618.htm>
2. Бібік Н.А. Профільна школа як стратегія рівного доступу до якісної освіти // Директор школи.-2004.-№37. –с .2-3.
3. Жафяров А.Ж. Концепция и учебные планы пропедевтики предпрофильного обучения // Профильная школа.-2007. - №1.- с.47-54.
4. Кравцов С.С. Теория и практика организации профильного обучения в школах Российской Федерации: Автореф.дисс.доктора пед.н.: 13.00.01.- Институт содержания и методов обучения РАО.- М.,2007.-с.29-32.
5. Ладнушкина Н.М. Предпрофильная подготовка выпускников основной школы // Школьные технологии.-2005.-№1.-с.71-84.